

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu järjestö tai yhdistys

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta on lähtökohtaisesti toteuttamiskelpoinen, mutta vaatii tarkempaa määrittelyä. Esityksessä palvelua kuvataan tehostettuna ja tavoitteellisena tukena, jonka tarkoituksena on ylläpitää ja parantaa työ- ja toimintakykyä, vahvistaa osallisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Palvelun konkreettinen sisältö, kesto ja jatkuvuus jäävät kuitenkin epäselviksi. Erityisesti pitkäkestoisen tuen ja tarpeenmukaisen palvelun merkitystä ei ole huomioitu riittävästi.

Esitys sulkee pois paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevat asiakkaat, ja siten heikentää heidän asemaansa. Kuntouttavan työtoiminnan ja sosiaalisen kuntoutuksen tilalle tarvitaan jokin riittävä muu palvelu. Kaavaillut muutokset koskevat ihmisiä, joilla on heikko toimintakyky ja vaikea elämäntilanne, ja heidän ongelmansa ovat usein vyyhtytyneitä. He tarvitsevat vahvaa tukea osallisuutensa ja toimintakykynsä vahvistamiseen ja ylläpitämiseen.

Nykyinen sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta on tarjonnut matalan kynnyksen, arjessa läsnä olevaa ja ennaltaehkäisevää tukea, jonka avulla toimintakyvyn vakavampaa heikkenemistä on voitu ehkäistä. Myös uuden palvelun tulisi vastata tähän tarpeeseen. Jos nykyisen työtoiminnan kaltaista palvelua ei ole tarjolla, on vaarana, että kohderyhmän toimintakyky romahtaa. Tämä voi lisätä jo

ennestään kuormittuneiden terveydenhuollon palveluiden käyttöä ja siirtää kustannuksia muihin palveluihin.

Erityisenä riskinä on, että pitkäaikaiset kuntoutussuhteet ja arjessa annettava tuki katkeavat liian varhain. Seurauksena asiakkaat saattavat joutua varhaisen ja kevyemmän tuen piiristä raskaampiin ja kalliimpiin palveluihin. Uutta palvelua valmisteltaessa tulee varmistaa, että se siirtymä niihin on selkeä ja sujuva. Näin voidaan ehkäistä palvelukatkoksia, lisätä palveluiden vaikuttavuutta sekä ehkäistä kustannusten siirtymistä myöhempään vaiheeseen.

Olennaista on myös huolehtia, että uusi palvelu tukee aidosti osallisuutta. Jos palvelu painottuu vain yksilölliseen tukeen ilman yhteisöllisiä elementtejä, on riskinä sosiaalisen toimintakyvyn ja osallisuuden heikkeneminen. Siksi palvelun tulee tarjota mahdollisuuksia myös vertaistukeen, ryhmätoimintaan ja yhteisölliseen osallistumiseen.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteet ovat perusteltuja, mutta toteutussuunnitelmat epävarmoja. Erityisesti palvelujen saatavuus, varhainen tuki ja asiakasprosessien sujuvuus jäävät avoimiksi. Palveluiden yhdenvertainen saatavuus on vaarassa, jos /kun palvelujen järjestäminen sidotaan hyvinvointialueiden resursseihin eikä asiakkaiden oikeuksiin tai tarpeisiin.

Palvelurakenteen selkeyttäminen ja varhaisen tuen vahvistaminen ovat tavoitteina tärkeitä. Samalla tulee huolehtia paljon ja pitkäkestoista tukea tarvitsevien asiakkaiden palveluiden saannista. Uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun sisältö jää epäselväksi.

Oikea-aikaisen tuen puute voi kasautua nopeasti. Siten palvelutarpeiden tunnistaminen, oikeaan palveluun oikea-aikaisesti ohjautuminen sekä sujuvuus siirtymisessä palvelusta toiseen tulisi näkyä esityksessä vahvemmin.

Uusien palveluiden viivästyminen tai puutteellinen valmistelu voi johtaa siihen, että olemassa olevia rakenteita ja osaamista katoaa uudistuksen myötä. Esimerkiksi nykyiset moniammatilliset ja pitkällä kokemuksella varustetut toimijat saattavat joutua lopettamaan toimintansa palvelukatkoksen takia.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Erityistä tukea tarvitsevan määritelmä selkeyttää kohderyhmää, mutta jää edelleen liian tulkinnanvaraiseksi eikä riittävästi ohjaa käytännön työtä tai yhdenvertaista palvelujen toteutumista - pelkkä määrittely ei riitä ilman riittäviä, pitkäjänteisiä ja oikea-aikaisia palveluja. Huolta herättää erityisesti palvelujen sisällön keventyminen ja alueellinen vaihtelu. Uudistuksen onnistuminen edellyttää matalan kynnyksen asiakasohjausta, saavutettavaa tiedottamista ja palvelujen jatkuvuuden turvaamista.

Esityksessä tulisi ottaa huomioon myös erot hyvinvointialueiden resursseissa. Mikäli palvelut ovat pitkälti alueellisesti määriteltävissä, on riskinä, että alueelliset erot vammaisten henkilöiden saamassa toimintakyvyn ja osallisuuden tuessa ja siten myös hyvinvoinnissa kasvavat. Näin ollen lainsäädäntö saattaisi asettaa yksilöt eriarvoiseen asemaan asuinpaikkansa perusteella.

Palvelun suunnittelussa on tarkoituksenmukaista hyödyntää kolmannen sektorin vahvaa osaamista ja olemassa olevia toimintamalleja, jotta palvelu vastaa kohderyhmän tarpeisiin vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Hyvinvoinnin edistämistä koskevan sääntelyn muuttuminen yleisluonteisemmaksi lisää palveluiden järjestämisen joustavuutta, mutta samalla heikentää järjestämisen velvoittavuutta. Hyvinvoinnin edistämisen, varhaisen tuen sekä mielenterveys- ja päihdetyön jatkuvuus tulee turvata myös tilanteissa, joissa resurssit ovat rajalliset.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Ehdotukset eivät ole riittävän selkeitä tai käytännössä helposti toteutettavia. Erityistä tukea tarvitsevan asiakkaan määrittely jää tulkinnanvaraiseksi, mikä vaikeuttaa työtä ja voi johtaa alueellisesti vaihteleviin käytäntöihin.

Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen tärkeyttä ei voi liikaa korostaa pitkäkestoista ja monialaista tukea tarvitsevien asiakkaiden kohdalla. Vaikuttava työ edellyttää riittäviä resursseja, toimivia yhteistyörakenteita ja palveluja, joihin ohjata asiakkaita. Palveluiden yhteensovittaminen ja riittävä sosiaaliohjaus tulee turvata.

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Uudistuksen tavoitteet ja palvelujen yhtenäistäminen on joiltain osin kannatettavaa, mutta käytännön toteutus huolettaa; erityisesti alueellisen toteutuksen vaihtelut sekä rahoituksen ja resurssien epävarmuus, ja näiden tuloksena palveluiden katkokset, yhdenvertaisuuden heikkeneminen ja ihmisten jääminen palveluiden ulkopuolelle.

Uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun sisältö, kesto, intensiteetti ja suhde nykyisiin palveluihin jäävät epäselviksi. Miten korvataan kuntouttava työtoiminta ja sosiaalisen kuntoutus palvelulla, josta puuttuu selkeä rakenne ja pitkäjänteinen etenemispolku? Heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat saattavat jäädä ilman riittävää matalan kynnyksen tukea. On muistettava, että työllistymisen tukeminen edellyttää tiivistä sosiaali- ja terveyspalvelujen, työllisyyspalvelujen sekä Kelan yhteistyötä ja toimivia palvelupolkuja, kuten yhteistyötä myös kolmannen sektorin kanssa. Lakiluonnos saattaa heikentää velvoittavia yhteistyörakenteita.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

Eryteisesti uuden työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelun väljyys, vapaaehtoisuus ja määrärahasidonnaisuus herättävät kysymyksiä. Vaarana on, ettei palvelu vastaa nykyisen kuntouttavan työtoiminnan volyyymia tai tarjoa riittävän pitkäjänteistä ja rakenteellista tukea paljon apua tarvitseville asiakkaille. Tämä voi johtaa alueellisiin eroihin, palvelujen pirstaloitumiseen ja siihen, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevat asiakkaat jäävät ilman oikea-aikaista tukea. Nykyisiä toimivia rakenteita, kuten kuntouttavaa työtoimintaa ja työpajatoimintaa, ei tulisi purkaa ilman huolellista vaikutusten arviointia.

Vapaaehtoisuuteen perustuva malli ja kulukorvauksen poistuminen voivat heikentää asiakkaiden sitoutumista palveluihin. Kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevat asiakkaat eivät usein osaa hakeutua palveluihin, minkä vuoksi tarvitaan aktiivista, suunnitelmallista ja pitkäkestoista tukea syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lisäksi tarvitaan selkeää vastuunjakoa ja tiedonvaihtoa hyvinvointialueiden ja työllisyysalueiden välillä.

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

-

Perustelut tiiviisti?

-

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteutettavissa oleva?

-

Perustelut tiiviisti?

-

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

-

Perustelut tiiviisti?

-

Niiles Sara
Helsingin ja Uudenmaan Näkövammaiset ry